

JADERNÁ ZBRAŇ OD ROKU 1945 PO SOUČASNOST

Zuzana Loubet del Bayle

Studenti se seznámí s problematikou jaderných zbraní od prvního použití, přes studenou válku až po současnost. Byla jaderná zbraň nástrojem války, nebo míru? Informace pro odpověď na tuto klíčovou otázku lze hledat v předložených textech. Studenti pracují s dobovými prameny různého druhu, vyhledávají informace, srovnávají je. Text umožňuje samostatnou i skupinovou formu práce. Základní poznatky si studenti utřídí vytvořením osnovy kompozice na dané téma.

Člověk a společnost (dějepis, dějepisný seminář, základy společenských věd)

SŠ

Jsou použity metody: analýza různých druhů historických dokumentů (novinové texty, memoáry, rozhlasové projevy, text smlouvy, dobový plakát), získávání informací z map, srovnávání informací pomocí chronologického přehledu událostí, syntéza – vytvoření osnovy k práci na dané téma. Studenti získají přehled o použití jaderných zbraní jako prostředku boje velmocí za studené války, o odzbrojovacím procesu a o současném stavu jaderného ozbrojení.

Použité zdroje

SACHAROV, Andrej. Paměti 1978 – 1984.

CAMUS, Albert. Úvodník novin Combat z 8. srpna 1945.

Fotografie. Psychóza kvůli jaderné válce, americký reklamní plakát propagující protiatomové kryty, 1951.

Svět na pokraji propasti 22. října 1962, televizní projev J. F. Kennedyho. Záznam. [cit. 2012-07-26] Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/John_F._Kennedy#Cuban_Missile_Crisis

Chruščov Kennedymu 25. října 1962. Úryvek z dopisu.

[cit. 2012-07-26] Dostupné z: <http://rusko.tv/chruscov>

Mapa doletu jaderných zbraní z Kuby. In : Histoire Terminale S, Hatier, 2004. Smlouva o omezení strategických zbraní (SALT), 1972.

[cit. 2012-07-26] Dostupné z: <http://www.fas.org/nuke/control/salt1/text/salt1.htm>

Mapa. Mapa států, které měly v r. 2002 jadernou zbraň.

[cit. 2012-07-26] Dostupné z: <http://architecture.myninjaplease.com/wp-content/uploads/2008/11/map-nuclear-world.gif>

Článek. Chystaná odzbrojovací smlouva má půvab pro Washington i pro Moskvu - ale je to jen krok na dlouhé cestě.

[cit. 2012-07-26] Dostupné z: http://m.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/711942

Problematika: Byla jaderná zbraň nástrojem války nebo míru?

Schopnosti, postup:

- najít, vysvětlit a kriticky posoudit informace v textu
- srovnat informace z různých zdrojů
- rozbor historického plakátu
- rozbor mapy
- vytvořit osnovu kompozice

Terminologie: jaderná zbraň, jaderná velmoc, jaderná krize, strategické zbraně, šíření jaderných zbraní, odzbrojovací smlouva

Materiály: tento text, který má 4 listy

Chronologie

- 6. a 9. srpna 1945: USA svrhly první atomovou bombu na Hirošimu a Nagasaki
- 1949: SSSR se stal jadernou velmocí
- 1952: USA vyrobily termonukleární bombu
- 1953: SSSR dohnaly USA – umí také vyrobit termonukleární bombu
- 1962: Karibská krize – jaderné základny SSSR na Kubě
- 1968: Mezinárodní Smlouva o nešíření jaderných zbraní
- 1972: SALT I (Strategic Arms Limitation Talks) – Smlouva o omezení strategických zbraní
- 1983: Umístění raket Pershing v NSR – krach jednání mezi USA a SSSR a zahájení amerického programu hvězdných válek
- 1991: START I (Strategic Arms Reduction Talks) – Smlouva o snížení strategických zbraní
- 2003: Severní Korea se stahuje ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní
- 2008: Podpis smlouvy s USA o umístění protiraketového radaru v ČR; z plánu nakonec sešlo
- Duben 2010: Podpis nové odzbrojovací smlouvy mezi USA a Ruskem

Dokument 1: Strach z jaderné zbraně, Albert Camus, úvodník novin Combat (Boj), 8. srpna 1945

„Naší mechanické civilizaci se podařilo dosáhnout divokosti nejvyššího stupně. Ve více či méně blízké budoucnosti bude třeba, abychom si vybrali mezi kolektivní sebevraždou a inteligentním využitím vědeckých objevů. Můžeme nyní podotknout, že je poněkud nevkusné oslavovat objev, který slouží největšímu běsnícímu ničení, jakého byl člověk schopen za několik století. (...) Těžko se nám dýchal v týraném světě. Nyní se nás zmocňuje nový strach, který by mohl být definitivní. (...) Před hroznými vyhlídkami, které se otevírají lidstvu, o to lépe vidíme, že má cenu bojovat jedině za mír. Již to není prosba, ale rozkaz lidu svým vládám vybrat si jednou provždy mezi peklem a rozumem.“

Otázky:

1. Pozorně se podívejte na datum a vysvětlete kontext. (Na kterou událost autor reaguje? O jakém objevu mluví? atd.)
2. Jak byste vysvětlili větu, která je označena tučně?
3. Jaké dvě možnosti má podle autora lidstvo? Vysvětlete proč.

Dokument 2: Fyzikové a jaderná zbraň, Andrej Sacharov, Paměti, 1978-1984

„Roku 1948 se mě nikdo neptal, jestli jsem si přál účastnit se tohoto druhu výzkumu nebo ne. (...)“

Nemohl jsem si neuvědomovat ten nelidský a hrozný aspekt naší práce. Ale právě končila válka, další nelidská a strašná událost. V předchozí válce jsem nebojoval, ale tentokrát jsem se cítil být vojákem války vědy a techniky. (...) Vše nás nutilo myslet si, že oběti nejsou marné: hrozná destrukční síla, obrovské úsilí vynaložené k výrobě, finanční prostředky, které byly vyrvány chudé a vyhladovělé zemi zničené válkou, lidské ztráty v nebezpečném průmyslu a v táborech nucených prací.

Zoufale jsem doufal, že (...) termonukleární zbraň zabrání válce, aniž by kdy byla použita.“

Otázky:

1. Jaké dilema musí řešit autor? Jak ospravedlňuje svoji práci?
2. Srovnejte s chronologií: proč se Sovětský svaz snaží za každou cenu vyrobit jadernou zbraň? Byl úspěšný?
3. Jakého konfliktu mezi USA a SSSR byl součástí jaderný výzkum

Dokument 3: Psychóza kvůli jaderné válce, americký reklamní plakát propagující protiatomové kryty, 1951

Otázka: Komu je určen tento plakát? Vysvětlete, proč se jaderná problematika netýká jen vládních kruhů.

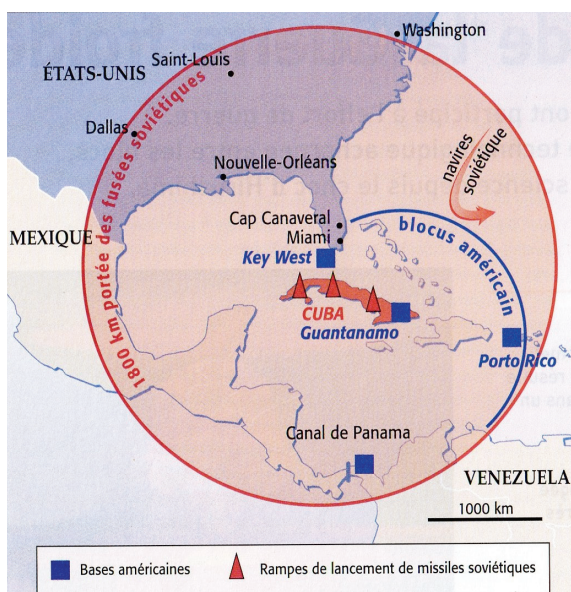
Otázka k dokumentům 1, 2 a 3: Vysvětlete, proč je jaderná zbraň součástí psychologické války.

Dokument 4: Karibská krize, 1962**A - Svět na pokraji propasti 22. října 1962, televizní projev J. F. Kennedyho**

„Máme nevyvratitelné důkazy, že jsou [na Kubě] instalovány raketové základny s útočným cílem (...). Tyto základny nemohou mít jiný účel než aby sloužily jako jaderná úderná síla proti západní polokouli. (...) Je zřejmé, že se zbytečně a předčasně nevrhneme do světové jaderné války (...), ale jsme rozhodnuti necouvnut před tímto nebezpečím. (...) Žádám pana Chruščova, aby ukončil tuto nelegální a nezodpovědnou výhrůžku, která ohrožuje světový mír.“

B - Chruščov Kennedymu 25. října 1962

„Pane prezidente, vidím, že máte strach o osud světa. Co byste získali rozpoutáním války? Vyhrožujete nám válkou. Ale velmi dobře víte, že by vás postihly přinejmenším stejné důsledky jako to, co nám pošlete.“

C - Mapa doletu jaderných zbraní z Kuby
(Zdroj: Histoire Terminale S, Hatier, 2004)**Otázky:**

1. Srovnajte text s mapou: proč se USA cítí ohroženy sovětskými raketami na Kubě?
2. Proč byla karibská krize hrozbou pro světový mír?
3. Která věta z dokumentu č. 1 charakterizuje nelehký výběr prezidenta Kennedyho? Jaké dilema musí řešit?

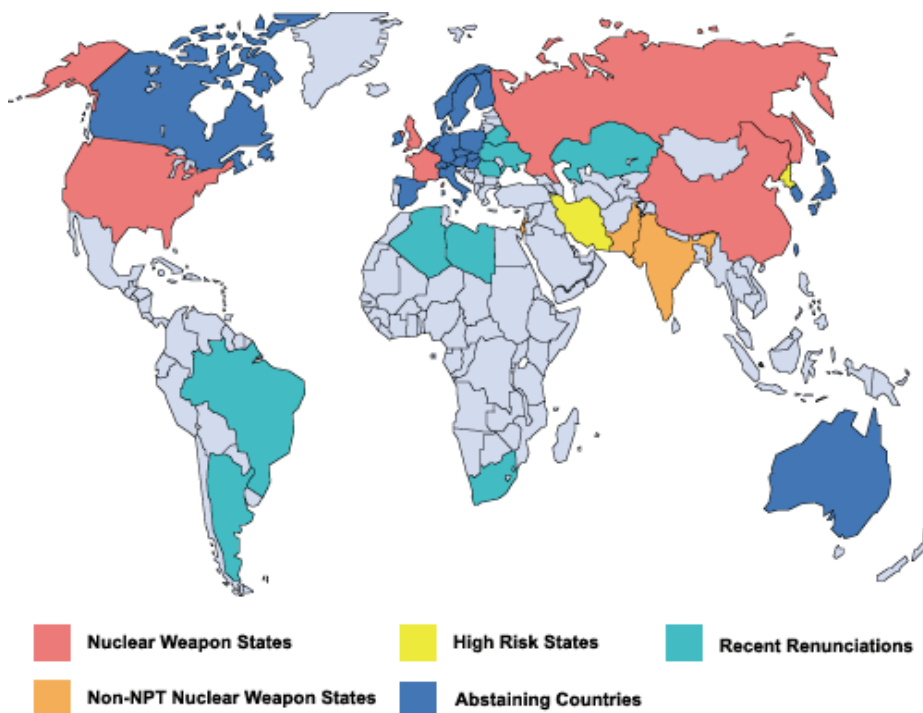
Dokument 5: Odzbrojení, úvod Smlouvy o omezení strategických zbraní (SALT), 1972

„Sovětský svaz socialistických republik a Spojené státy americké vycházejí ze skutečnosti, že jaderná válka by měla katastrofické důsledky pro celé lidstvo (...).
Přejí si proto co nejdříve se dohodnout na zastavení závodů ve zbrojení (...) a přispět tak ke zklidnění mezinárodních vztahů.“

Otázky:

1. Na základě Chruščovovy odpovědi (dokument 4) vysvětlíte, proč by měla jaderná válka „katastrofické důsledky pro celé lidstvo“. Co riskuje ten, kdo rozpoutá válku?
2. Na základě chronologie uveďte, co předcházelo podepsání smlouvy SALT.

Dokument 6: Mapa států, které měly roku 2002 jadernou zbraň

Otázky:

1. Vyjmenujte pět jaderných mocností světa. Proč mají jadernou zbraň právě tyto státy?
2. Jaké nebezpečí asi hrozí od „riskantních států“ (žluté) a od těch, které nepodepsaly Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (oranžové)?
3. Proč si myslíte, že ji nechtějí podepsat? Srovnajte s informacemi v dokumentu 7.

Dokument 7: Chystaná odzbrojovací smlouva má půvab pro Washington i pro Moskvu - ale je to jen krok na dlouhé cestě, Český rozhlas, 25. března 2010

Už přes čtvrt roku se ví, jak má vypadat nová rusko-americká smlouva o snížení jaderných arzenálů. A zhruba stejnou dobu se spekuluje, že by mohla být podepsána v Praze. (...)

Jaké jsou hlavní body rysující se nové smlouvy? A jaké výhody oběma stranám přinese? Po vzoru předchozích odzbrojovacích smluv se má opět razantně snížit počet bojových hlavic (...). Je to zhruba čtvrtinová redukce a její význam podtrhuje už pouhý fakt, že ruské a americké atomové zbraně tvoří 95 procent světového jaderného arzenálu.

Bylo by pěkné, kdyby amerického a ruského odzbrojovacího příkladu následovaly i ostatní jaderné státy – a Británie a Francie už ohlásily, že to udělají. Potíž je v tom, že všechny dosud jmenované státy mají jaderné zbraně výhradně kvůli odstrašení, a totéž se dá (...) předpokládat také o Číně, Izraeli, Indii a Pákistánu. Tyto státy se americko-ruskou jadernou redukcí téměř jistě inspirovat nebudou. (...) Patrně dodají, že Washingtonu a Moskvě i tak zbude dost jaderných prostředků na zničení všech důležitých cílů po celém světě, zatímco ony musí svůj arzenál zachovávat v plné výši, protože jim hrozí větší nebezpečí. Stranou jistě zůstane i jaderný enfant terrible Severní Korea, a také Írán, který nejspíš míří k atomové zbrani.

A tohle by měly být nejen pro USA, ale také pro Rusko hlavní problémy, na něž by se měly zaměřit po pražském podpisu. Prezident Obama v to zjevně doufá – jenže Rusko dělá zásadně svou vlastní politiku. A to platí i v případě Íránu. Pokud v něm Moskva vidí hrozbu, tak vzdálenou – v současné době v něm vidí hlavně perspektivního zákazníka. (...)

Kvůli jeho pražské vizi bezjaderného světa Obamu mnozí kritizovali za naivitu. Teď bude moci dokázat, že to tehdy nebyla pouhá rétorika: sklídí hmatatelný úspěch. (...) Jen o měsíc později pořádá OSN konferenci, která zhodnotí, jak se nyní, čtyřicet let po svém podpisu, dodržuje smlouva o nešíření jaderných technologií. (...)

Snížování jaderných zbraní dohodnuté s Američany bude výhodné i pro ruskou stranu. Moskva se zbaví zastaralých modelů. Udržování a hlídání zbylých zbraní bude jednodušší a levnější. (...)

Smlouva vstoupí v platnost až po schválení v Kongresu a Dumě - a ratifikační proces bude obtížný. (...) A ani s ratifikací není definitivně vyhráno, jak ukazuje osud START 2, předchůdkyně smlouvy, kterou mají podepsat Obama s Medveděvem. START 2, podepsanou v roce 1993, schválila Duma po naléhání Vladimira Putina až v roce 2000. Ale o pouhé dva roky později Rusko od smlouvy odstoupilo. A teď dopředu avizuje, že pokud bude mít pocit, že ho ohrožuje americký protiraketový systém, vypoví i novou smlouvu.

Otázky:

1. Na základě chronologie uveďte, na které odzbrojovací smlouvy navazuje ta, která má být podepsána v dubnu v Praze.
2. Proč smlouvu podepisují pouze USA a Rusko? Jaké jim z ní plynou výhody?
3. Může tato smlouva splnit svůj účel, pokud ji podepíše pouze dva z desítky jaderných států? Najděte v textu argumenty pro a proti.